OVAKO **Asiantuntijalausunto 4.5.2021**

HE 40/2021 vp Jätelaki
Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt Ovako Imatra Oy Ab:ltä asiantuntijalausuntoa liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Ovako Imatra Oy Ab kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja toteaa seuraavaa.

Taustaa

Hallituksen esityksen mukaisilla lakimuutoksilla pannaan täytäntöön Euroopan unionin säädöksiä ja kansallisia tarpeita. EU:n jätesäädöspaketin keskeisenä tavoitteena on vähentää jätteen määrää ja lisätä sen uudelleenkäyttöä ja kierrätystä. Muutoksilla toteutetaan myös Sanna Marinin hallituksen tavoitteita jätteiden kierrätykseen ja kiertotalouden edelläkävijyyteen liittyen.

Ovakon Imatran terästehdas on koko tuotannollisessa toiminnassaan kiertotalouden ytimessä. Tehtaan pääraaka-aine on kierrätysromu. Kokonaisuudessaan kaikista teräksen valmistuksen raaka-aineista noin 97 % on uusioraaka-aineita. Tästä syystä myös Ovakon terästuotteiden hiilijalanjälki on 80 % maailman keskimääräistä terästuotantoa pienempi.

Sivutuotteita ja jätteeksi luokittelun päättymistä koskeva sääntely

Hallitusohjelmassa on tärkeitä kirjauksia kiertotalouden edistämiseksi. Kierrätysmateriaalien markkinoiden vahvistaminen sekä kiertotalouden edistäminen ja sen esteiden purkaminen hallinnon, lainsäädännön ja taloudellisten ohjauskeinojen avulla ovat merkittäviä näkökantoja kiertotaloustavoitteiden saavuttamiseksi.

Ovakon terästuotannon pääraaka-aineella teräsromulla on ollut EU-tasolle määritellyt EoW-kriteerit vuodesta 2011 alkaen.

Merkittävin teräksen valmistuksen sivumateriaali on teräskuona. Ovako Imatran teräskuonaa on käytetty maarakentamisessa jo 1960-70 -luvuilta alkaen. Pitkä kokemus on osoittanut, että kuonia voidaan käyttää suurta kantavuutta vaativissa kohteissa korvaamaan luonnon kiviaineksia ja saavuttaa erityisesti paikallisesti käytettynä, lyhyiden kuljetusmatkojen vuoksi, taloudellista säästöä sekä samalla vähentää kuljetuksista johtuvia

hiilidioksidipäästöjä. Myös tältä osin Ovako Imatra on siis jo vuosikymmeniä harjoittanut kiertotaloutta.

Ovakon Imatran tehtaan teräskuona kuvaa esimerkkinä hyvin jätteeksi luokittelun vaikutuksia materiaalin kiertotaloustavoitteiden mukaiseen uusiokäyttöön. Teräskuona on tuotelainsäädännön mukainen, REACH-rekisteröity ja CE-merkitty maanrakennusmateriaali. Tällä hetkellä suurimpana käytännön hidasteena kuonan kierrätykselle on sen status jätteenä ja siitä johtuva ympäristöluvan tarve kaikille käyttökohteille. Lisäksi esimerkiksi kuljettamiseen liittyy jätteeksi luokittelusta johtuvia vaatimuksia. Jätestatus asettaa ominaisuuksiltaan erinomaisen materiaalin neitseellistä materiaalia huonompaan asemaan esimerkiksi imagollisista syistä. Lisäksi se käytännössä estää käytön pienemmissä kohteissa, joissa ympäristöluvan hakeminen on kohteen kokoon ja aikatauluun nähden kohtuutonta.

Jätelaki nykyisellään ja myös hallituksen esityksen mukaisten muutosten jälkeen sisältää EU:n jätedirektiivin mukaiset kriteerit ja kansalliset menettelyt jäteluokittelun muuttamiseksi. Tavoitteena onkin lähiaikoina käynnistää ympäristöluvan muutosprosessi liittyen teräskuonan luokitteluun.

Hallituksen esityksessä ei olla muuttamassa sivutuotteen määrittelyyn liittyviä kriteerejä. End-of-waste (EoW) -kriteeristöä on muutettu vastamaan jätedirektiivin muotoa. Kiertotaloussovellusten näkökulmasta olennainen muutos on se, että kriteerit voivat täyttyä, jos jätettä on 'määrä käyttää erityisiin' tarkoituksiin aikaisemman 'käytetään yleisiin' tarkoituksiin. Tämä on muutoksena yleisesti ottaen hyvä ja tukee jätteiden hyötykäyttöä.

Erityinen käyttö ja tapauskohtainen päätöksenteko ovat olennaista esimerkiksi määrällisesti pienien jätevirtojen ja erityisten käyttökohteiden osalta. Nykyinen materiaalin statukseen liittyvä päätöksentekomalli ympäristöluvan kautta on prosessina hidas ja kankea tähän käyttötarkoitukseen. Tämän menettelyn keventäminen olisi tärkeää ja näkemyksemme mukaan se sekä parantaisi että nopeuttaisi teollisuuden erilaisten prosessijätteiden hyödyntämistä kiertotaloustavoitteiden mukaisesti. Kevennetyn prosessin tulisi yhtäläisesti mahdollistaa sekä sivutuote että EoW -menettelyjen käytön. Päätöksenteossa tulee myös huomioida toiminnanharjoittajien yhtäläinen kohtelu sekä päätöksenteon sujuvuus ja ennustettavuus.

Hallituksen esityksessä kohdassa 10 esitetty työryhmän perustaminen näiden asioiden seurantaan ja arviointiin on tärkeää. Tämä työ olisi hyvä

käynnistää mahdollisimman nopeasti ja siihen tulisi ottaa mukaan teollisuuden edustus.

Julkiset organisaatiot avainasemassa

Yritykset ja tutkimusorganisaatiot ovat avainasemassa uusien kiertotalousratkaisujen kehittämisessä. Näkemyksemme mukaan toiminta tällä alueella on erittäin aktiivista. Julkisilla organisaatioilla, kuten kunnilla, alueilla ja valtiolla, on kuitenkin merkittävä rooli kiertotalouden toteuttajina. Esimerkiksi suunnittelu, julkiset hankinnat ja rakentaminen ovat keskeisiä toimintoja, joilla vaikutetaan kiertotaloustavoitteiden toteutumiseen. Uusio- ja kierrätysmateriaalit vaativat aina markkinat. Näitä markkinoita on mahdollista tukea lainsäädännöllisin keinoin.

Lainsäädännöllisin keinoin tulisi ohjata siihen, että uusio- ja sivumateriaalien käytön mahdollisuudet tulee aina ensisijaisesti selvittää. Uusiomateriaalit tulee huomioida hankkeissa jo suunnitteluvaiheesta alkaen. Soveltuvien, kannattavasti saataville olevien, uusiomateriaalien käyttöön tulisi velvoittaa. Nykyisellään olemassa olevien ohjeiden ja hyväksyntämenettelyjen lisäksi tarvitaan lisää painetta uusiomateriaalien käyttöön. Työkaluja uusiomateriaalien toimivan markkinan syntymiselle voivat hyvin onnistuessaan olla myös suunniteltu luonnonvarojen käytön kansallinen sopimus sekä valtakunnallisen jätesuunnitelman päivittäminen.

Yhteenveto

Erityisesti haluamme tuoda esille seuraavat asiat:

- Ympäristöluvan hakeminen tai muuttaminen on hidas prosessi materiaalin jäte-, sivutuote- tai EoW-statuksen käsittelyksi suhteessa nykyisiin kunnianhimoisiin kiertotaloustavoitteisiin. Kevennetyn menettelyn mahdollisuuksien tarkastelu ja kehittäminen ovat tärkeitä nopealla aikataululla.
- Julkisen sektorin rooli kiertotalouden toteuttajana on olennaista myös teollisuuden sivumateriaalien kannalta. Toimivien kiertotalousmarkkinoiden syntymistä ja ylläpitoa on mahdollista ja tarpeen tukea lainsäädännöllisin keinoin.

Ovako Imatra Oy Ab

Helena Kumpulainen

Ympäristöjohtaja